

Handläggare
Anna Palén
Telefon: 08 508 15 029**Till**
Skarpnäcks stadsdelsförvaltning
2022-04-28

En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2)

Anmälan av svar på remiss från kommunstyrelsen i Stockholms kommun dnr KS 2022/219

Förvaltningens förslag till beslut

Det överlämnade kontorsutlåtandet anmäls som svar på remissen och läggs till handlingarna.

Sammanfattning

Skarpnäcks stadsdelsnämnd har av kommunstyrelsen i Stockholms kommun mottagit betänkandet *En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner* (SOU 2022:2) för yttrande senast den 29 mars 2021. Med anledning av den korta svarstiden besvaras remissen genom ett kontorsutlåtande av Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.

Utredningen har i huvudsakligen haft i uppdrag att ta ställning till vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd. I uppdraget har det även ingått att ta ställning till behovet av en lagändring gällande brottet våld eller hot mot tjänsteman samt om det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet. Utredningen innefattar även ställningstagande till om det straffrättsliga ansvaret för tjänstefel bör utvidgas och om straffskalan för brott mot tystnadsplikt bör skärpas.

Utredningen föreslår sammanfattningsvis att det införs ett förstärkt straffrättsligt skydd för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner samt för de som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik. Vidare föreslås att straffskalan för brott mot tystnadsplikt skärps och att det konstrueras ett särskilt brott, grovt brott mot tystnadsplikt, som tydliggör och signalerar allvaret i gärningen. Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag eftersom det bland annat skulle stärka det straffrättsliga skyddet för ett flertal yrkesgrupper inom samhällsnyttiga funktioner. Genom att stakare signalera brottets allvar kan skärpningen av lagstiftningen

möjligen även kunna avskräcka och stäva utvecklingen vilket förvaltningen ställer sig positivt till.

Bakgrund

Regeringskansliet har till Stockholms kommun remitterat betänkandet *En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2)*. Kommunstyrelsen i Stockholms kommun har remitterat betänkandet till Skarpnäcks stadsdelsnämnd för yttrande senast den 29 mars 2022. Skarpnäcks stadsdelsnämnd mottog remissen den 18 februari 2022. Med anledning av den korta svarstiden besvaras remissen genom ett kontorsutlåtande av Skarpnäcks stadsdelsförvaltning. Kontorsutlåtandet anmäls till stadsdelsnämnden 2021-04-28.

Ärendet har även remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Södermalms stadsdelsnämnd samt Spånga-Tensta stadsdelsnämnd.

Ärendet

Regeringen beslutade den 14 maj 2020 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag som omfattat huvudsakligen fyra delar. Den första delen har koppling till Blåljusutredningens delbetänkande *Stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och andra samhällsnyttiga funktioner (SOU 2018:2)* och har gällt frågan om vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett sådant skydd kan uppnås. Den andra delen har gällt frågan om behovet och lämpligheten av en skärpt straffskala för våld mot tjänsteman. Den tredje delen av uppdraget har gällt frågan om behovet av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet, särskilt inom ramen för yrkesmässigt bedriven nyhetsförmedling eller annan journalistisk verksamhet. Den fjärde delen har varit att överväga och ta ställning till om det straffrättsliga ansvaret för tjänstefel bör utvidgas samt att överväga och ta ställning till om straffskalan för brott mot tystnadsplikt bör skärpas. I samtliga delar har det ingått i uppdraget att lämna förslag på nödvändiga författningsändringar, dock inte i grundlag.

Ett förstärkt straffrättsligt skydd för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner

Utredningen identifierar yrkesgrupper med samhällsnyttiga funktioner som framstår som särskilt utsatta för bland annat hot och våld i sitt arbete och som i huvudsak inte utövar myndighet (och därmed som utgångspunkt inte omfattas av 17 kap. brottsbalken). De aktuella grupperna är hälso- och sjukvårdspersonal, personal inom socialtjänsten, räddningstjänstpersonal och utbildningspersonal inom skolväsendet. Gemensamt för de utpekade yrkesgrupperna, utöver att de har funktioner som innebär att de

hjälp och skyddar andra, är att de har arbetsuppgifter som innefattar stora kontaktytor mot samhället och många möten med människor. Kontakterna som inte kan väljas bort utan är centralt i arbetet.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att det i 17 kap. brottsbalken införs nya straffbestämmelser om:

- våld eller hot mot utövare av viss samhällsnyttig funktion,
- grovt våld eller hot mot utövare av viss samhällsnyttig funktion,
- förgripelse mot utövare av viss samhällsnyttig funktion, och
- grov förgripelse mot utövare av viss samhällsnyttig funktion.

De föreslagna straffbestämmelserna innebär inte att några nya typer av gärningar kriminaliseras utan är avsedda att ge ett motsvarande skydd som 17 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken, med den skillnaden att de gäller utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner.

Straffskalan för våld mot tjänsteman, m.m.

I utredningen analyseras behovet och lämpligheten av en lagändring som innebär att brottet våld eller hot mot tjänsteman i 17 kap. 1 § brottsbalken delas upp och att straffskalan för våld mot tjänsteman skärps. Utredningens sammantagna bedömning är att 17 kap. 1 § brottsbalken inte bör ändras. Däremot bedöms det finnas skäl att noga följa utvecklingen efter det senaste årets ökning av antalet anmälningar om våld mot polismän.

Ett förstärkt skydd för de som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik

En kartläggning har genomförts i samband med utredningen där det framgår att det finns en stor upplevd utsatthet för påtryckningar bland journalister och andra verksamma inom nyhetsförmedling. En oroväckande stor andel journalister uppger att de under senare år dessutom anpassat sin rapportering, avstått från att rapportera om ett ämne eller till och med övervägt att helt lämna yrket för att undvika hot och hat. Den form av självzensur som på så sätt uppstår riskerar tillgången till korrekt och obegränsad information om viktiga samhälls skeenden och utgör därmed ett hot mot den fria åsiktsbildningen och mot demokratin.

Bedömningen som görs är att det behövs ett starkare straffrättsligt skydd för den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik. Utredningens föreslår i denna del att det i 29 kap. 2 § brottsbalken införs en ny straffskärpningsgrund enligt vilket det vid bedömningen av straffvärdet för en gärning ska ses som försvårande om den brottsliga gärningen begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik.

Översyn av straffbestämmelserna om tjänstefel och brott mot tystnadsplikt

Det har enligt utredningen inte framkommit några starka skäl att avgränsa tjänstefelsansvaret på annat sätt än till myndighetsutövning. Ett alltför strängt straffansvar riskerar att skapa en osäkerhetskultur med tjänstemän som är rädda att fatta beslut. I utredningen görs bedömningen att den nuvarande utformningen av straffbestämmelsen om tjänstefel inte medför några större tillämpningssvårigheter. Utredningen föreslår därmed inte några ändringar i det straffrättsliga tjänstefelsansvaret.

Brott mot tystnadsplikt

I utredningen görs bedömningen att den nuvarande straffskalan för brott mot tystnadsplikt inte speglar allvaret i den brottslighet som träffas av straffbestämmelsen och att straffskalan för brott mot tystnadsplikt därmed behöver skärpas. I vissa fall kan röjandet av hemliga uppgifter medföra allvarlig skada för den enskilde eller dennes anhöriga, för offentlig verksamhet eller för allmänhetens förtroende för verksamheten. I dessa fall bör det enligt utredningen konstrueras ett särskilt brott – *grovt brott mot tystnadsplikt* – som tydliggör och signalerar allvaret i gärningen och som har en straffskala som motsvarar gärningens allvar

Utredningen föreslår:

- att straffskalan för brott mot tystnadsplikt skärps och ska vara böter eller fängelse i två år, och
- att det införs ett särskilt brott – *grovt brott mot tystnadsplikt* – med en straffskala på fängelse i sex månader upp till fyra år.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjestöd. På grund av kort svarstid har svar på tjänstemannanivå i form av kontorsutlåtande skrivits och lämnats som svar vilket nu anmäls. Därav följer att det inte finns möjlighet för förvaltningsgruppen och pensionärsrådet att lämna synpunkter.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen ställer sig positiv till ett stärkt straffrättsligt skydd för utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner, funktioner som hälso- och sjukvårdspersonal, personal inom socialtjänsten, räddningstjänstpersonal och utbildningspersonal inom skolväsendet.

Förvaltningen är av uppfattningen att en riskgrupp för att utsättas för hot och otillbörlig påverkan i sin tjänsteutövning är medarbetare och chefer inom socialtjänstens verksamheter. Särskilt utsatt personal är de medarbetare som arbetar med myndighetsutövning och huvudsakligen personal som arbetar med individer och familjer. Men även övrig personal inom socialtjänstens verksamheter riskerar att utsättas för hot och otillbörlig påverkan i sin tjänsteutövning.

Förvaltningen ställer sig därmed positiv till förslagen om ett stärkt skydd som omfattar *all* personal inom socialtjänstens verksamheter.

Förvaltningen arbetar på olika sätt för att förebygga och hantera hot och våld i tjänsten, bland annat genom etablerade rutiner mot hot och våld inom ramen för arbetsmiljöarbetet och socialtjänstens handlingsplan för förbättrad arbetssituation för biståndshandläggare och socialsekreterare. Arbetet med att förebygga hot och våld i tjänsten är en för förvaltningen prioriterad fråga.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen om en skärpning av lagstiftningen som möjligen kan bidra till att stäva utvecklingen av hot och otillbörlig påverkan mot utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner. Förvaltningen ställer sig vidare positiv till förslagen om att straffskalan för brott mot tystnadsplikten stärks då brott mot tystnadsplikten kan få allvarliga konsekvenser för den enskilda individen.

Maria Mathiasson Laxvik
Stadsdelsdirektör

Hanna Jakhammer
Avdelningschef

Bilagor

1. Följebrev gällande remiss från kommunstyrelsen
2. Remiss - En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2)n

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Maria Mathiasson Laxvik, Stadsdelsdirektör	2022-04-06
Hanna Jakhammer, Avdelningschef	2022-04-06